מורשת חיל הקשר והתקשוב

עלון מורשת חיל הקשר והתקשוב • יוני 2013

גיבורי קשר"ב

מפקדי וחיילי חיל הקשר והתקשוב,

מלחמת ששת הימים שפרצה ב 5/6/1967, לפני 46 שנים, היתה אחת המלחמות המהירות, המקיפות והמכריעות והשפיעה על עתידה של מדינת ישראל לדורות.
איומים והתגרות של המצרים, הסורים והירדנים היוו את העילה למלחמה.
היתה זו מלחמת בזק שתוכננה ובוצעה על-פי עקרונות המלחמה: הפתעה לאויב, תחבולה, ריכוז המאמץ, מקצועיות עליונה, דבקות במשימה והקרבה.
חיל הקשר והתקשוב- חיל הקשר והאלקטרוניקה דאז, מאז שנת -1956 מבצע קדש, עסק ביישום לקחי המבצע- הכשרת כח אדם ופיתוח מערכות מבצעיות לשליטה ובקרה בכוחות משוריינים ובעיקר לשליטה בעוצבות מתמרנות בשטחים פתוחים.
מדפי ההיסטוריה והעדות החיה למלחמה, ניכר שחיל הקשר והתקשוב עמד באתגרים שהוצבו בפניו במלחמת קדש, תוך שליטה מלאה ובקרה על היחידות והאתרים השונים במרחבים.
השנה, בתאריך ה- 5/6/2013, במקרה או שלא במקרה, התקיים טקס ההתייחדות השנתי עם חללי חי"ק.
כידוע, חיל הקשר לדורותיו, ספג קורבנות רבים, במלחמת ששת הימים ובשאר מלחמות ישראל.
במעמד זה, אציין כי יקירינו, חללי חי"ק, אלו שאינם עימנו, מהווים דוגמא ומופת לדור העתיד המתחנך על ערכי המסירות וההקרבה שלהם.
חיל הקשר והתקשוב כואב את כאבן של המשפחות השכולות ומזדהה עימן, ומבטיח לשמר את מורשת חלליו וללכת בדרכם.

בברכה,

איל זלינגר תא"ל
קצין קשר ותקשוב ראשי

מורשת חיל הקשר והתקשוב

עלון מורשת חיל הקשר והתקשוב • יוני 2013

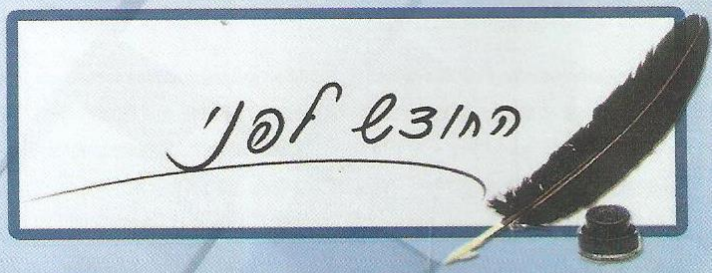

מלחמת ששת הימים:

05-10/06/1967

ראש הממשלה: לוי אשכול

שר הביטחון: משה דיין

רמטכ"ל: רא"ל יצחק רבין

אלוף פצ"ן: דוד אלעזר

אלוף פקמ"ז: עוזי נרקיס

אלוף פד"ם: ישעיהו גביש

קשר"ר: תא"ל משה גדרון

מקשא"פ דרום: סא"ל דני מירון

מקשא"פ צפון: סא"ל הלל כרמלי

מקשא"פ מרכז: סא"ל רם עברון

חזיתות: מצרים, ירדן, סוריה ולבנון (נעזרו במדינות ערביות נוספות: עיראק, ערב הסעודית, לוב, סודן, תוניסיה, מרוקו ואלג'יריה).

רקע למלחמה:

המלחמה החלה במכה מקדימה ישראלית על חיל האויר המצרי, לאחר תקופת המתנה מתוחה, שבה נעשו נסיונות להימנע ממלחמה. מצרים ושותפיה הערביות עשו צעדים רבים שאיימו על בטחונה וכלכלת ישראל. הן גרשו את כוח החירום של האומות המאוחדות מסיני, חסמו את מיצרי טירן לשייט ישראלי, החפיפו לפיקוד צבאי מצרי את צבאות סוריה וירדן וחילות משלוח עירקים וסעודים. מצרים הזרימה יחידות, צבא רבות לחצי האי סיני, וריכוז הצבא המצרי בחצי האי סיני יצר איום, שאילץ את ישראל לגייס את כוחות המילואים שלה.

חיל הקשר במלחמת ששת הימים:

"תמיד עשינו ככל האפשר כדי לעמוד ביכולת מבצעית ראשונה וביכולת טכנולוגית מתקדמת. מבצע קדש היווה אבן דרך חשובה בהתפתחות חיל הקשר, האלקטרוניקה והמחשבים.

הקשיים והאתגרים בהם נתקל חיל הקשר של שנות החמישים, וההישגים במהלך המבצע, הביאו לחיזוק חשיבותו בעיני כל הדרגים בצה"ל ולהבנה כי יש לבצע היערכות מחדש בכל התחומים ולהשקיע באנשים ואמצעים .

"במבצע "קדש" חיל הקשר לא היה ערוך מבחינת תדרים, אותות קריאה וכדומה. לקחו רדיו ולמדו ותיקנו. שלושת השבועות שקדמו למלחמת ששת הימים איפשרו לחיל התארגנות יוצאת מהכלל. מבחינת השליטה על הכוחות, ארגון הכוחות, ההכנות הלוגיסטיות, הכל היה מוכן." מספר היום אלוף (מיל') שלמה ענבר, סגן קשר"ר במלחמה.

במאי 1967 החל תהליך מהיר של הידרדרות במצב הבטחוני. צבא מצרים נכנס לכוננות מלאה ובאופן גלוי ומתוקשר התקדם לתוך סיני.

כוחות האו"ם פונו לדרישת המצרים, מסיני ומעזה, נאצר, נשיא מצרים, הורה לסגור את מיצרי טירן, צבא ירדן נכנס לכוננות חירום, בישראל הוקמה ממשלת אחדות לאומית ומשה דיין התמנה לתפקיד שר הבטחון.

ב-4.6.1967 אישרה הממשלה את פעולות צה"ל לביצוע ביום המחרת. השמדת הצבא המצרי וכיבוש סיני, פתיחת מיצרי טירן. שלושה שבועות של מתח קשה קדמו לתחילת מלחמת ששת הימים. תנועת

מורשת חיל הקשר והתקשוב

עלון מורשת חיל הקשר והתקשוב • יוני 2013

הגייסות בנגב, התבצעה כולה בדממת רדיו מוחלטת והפקודה "מכשירי רדיו אל ייפתחו עד לשעת הש"
הפכה לצו הקשר"ר, תא"ל משה גדרון .
אלוף ישראל טל (טליק), מפקד אוגדת הפלדה, מדגיש:" רצינו להשיג הפתעה במלחמת ששת הימים. ולכן הייתה דממת קשר מוחלטת"
מוסיף ואומר הקשר"ר במלחמה, תא"ל משה (מוסיק) גדרון : "כל פליטה, כל קרינה אלקטרו-מגנטית יכולה להביא את האויב לידי מידע היכן פוסעים כוחותינו. אני לקחתי על עצמי את ההחלטה הזאת למרות הסיכון הרב. אבל היא נבעה במיוחד מהבטחון שהציוד אכן אמין, בטוח, המערך כולו, כל חייל בחיל הקשר בקיא בו, מכיר אותו, הכין אותו, בדק אותו. הייתי משוכנע במאת האחוזים שבלחיצת כפתור אחת הציוד כולו יפעל"
היערכות מיוחדת ליצירת קשר בטווחים ארוכים נדרשה עבור יחידת צנחנים באום כתף מעבר לקווי האויב .
"ביקשתי שהחפ"ק האוגדתי יתקרב לכוחות ולחזית ככל האפשר. ודבר שני, מיקום שני ממסרים קרקעיים בשטחים שולטים שיוכלו לסייע לקיים את הקשר. ואכן ככה היה תוך כדי המלחמה" , מתוך דבריו של אליעזר הררי (מונטי), קצין קשר אוגדת שרון במלחמת ששת הימים.
למרות שהסבירות להתקפה מצד ירדן וסוריה הייתה נמוכה, התבצעה היערכות חיל הקשר והאלקטרוניקה גם בפיקוד מרכז ובפיקוד צפון.
רם עברון, מקשא"פ מרכז: "החלטתי לאייש את מוצב אפרים שהיה בבנייני האומה בירושלים, והעברתי לשם שליש מהגדוד."
הלל כרמלי, מקשא"פ צפון: "הפיקוד היה מתורגל, אנחנו הכרנו את פני השטח, ידענו איפה יש בעיות קשר, איפה צריך לתגבר בממסר כדי לעקוף. איפה להוסיף קווים כדי לדבר מהמקום הזה לאן שצריך, ועשינו את הפעולות האלה."

ביום שני, ה-5 ליוני 1967, פרצה המלחמה.
בפעולת מחץ פתאומית חיסל חיל האוויר הישראלי את כוחה האווירי של מצרים בעודו על הקרקע וכן הוציא מכלל פעולה את שדות התעופה של מצרים.
מפיו של אלוף (מיל') שלמה ענבר: "כאשר נשמע 'סדין אדום' ונפתחו כל המכשירים, אני משוכנע שבנוסף להפתעה של ההפצצה, לאויב הייתה גם הפתעה אלקטרונית. פתאום, בבת אחת, נשמעו כל הציוצים, נשמעו כל הקולות, נשמעו הקולות של הקשרים והקשריות, וכל הגוף כולו, כקפיץ דרוך נפתח ורץ קדימה."
באותה שעה הופעלו ביבשת כוחות שריון, צנחנים וחיל רגלים אשר הפתיעו את המערך המצרי בסיני וברצועת עזה, הגיעו לתעלת סואץ, השתלטו על שארם א-שייח ופתחו את מיצרי טירן. החיל, לכל האורך, שימש את מערכת העצבים של הצבא. כולל מבחינת שיתופי פעולה בין זרועיים לחיל האוויר, חיל הים, לצנחנים .
אלוף ישעיהו (שייקה) גביש, אלוף פיקוד הדרום במלחמה, בדבריו: "גם הקשר עם חיל האוויר היה מאוד חשוב, מפני שבמערך מלחמה כזה גדול נכון שאי אפשר להפעיל את חיל האוויר בסיוע ישיר, כי יותר קל לקבוע קווי הפצצה ולומר לו 'מהקו הזה ואילך אתה יכול לפעול באופן חופשי', אבל גם בשביל לעשות את זה צריך שיהיה קשר אל מפקדי הכוחות וצריך שלמפקדי הכוחות יהיה קשר לחיל האוויר. שלושה חפ"קים פיקודיים נתנו תשובה לליווי כוחות ולקבלת החלטות במקומות הנכונים בזמן הנכון. כל הזמן פעלה מפקדה עיקרית בבאר שבע."
על אף אזהרות ישראל, הצטרפה גם ירדן למלחמה. הירדנים הפגיזו את ירושלים וישובים אחרים וכבשו את ארמון הנציב מידי מטה משקיפי האו"ם אשר חנה שם.

מורשת חיל הקשר
והתקשוב

עלון מורשת חיל הקשר והתקשוב • יוני 2013

מפיו של רב"ט משה בן נתן, קשר במלחמה: "אחת המשימות הכבדות של קשר, זה הדבקות במטרה. וידעתי שאני חייב להידבק למכשירי הקשר על מנת להעביר את ההוראות והמשימות שהוטלו עלינו. רק לאחר שהרגשתי שאכן ההוראות הועברו והעברתי את הכל כראוי, הרשיתי לעצמי להתפנות"
עם תום המלחמה, הוענק לבן נתן צל"ש על דבקות במשימה ומאוחר יותר הומר צל"ש זה לעיטור המופת שהוענק לו על ידי הרמטכ"ל.
כאשר הצטרפה גם סוריה למערכה, והפגיזה ישובים בגליל, הסתערו כוחות צה"ל והדפו אותה מכל רמת הגולן עד מעבר לקונטרה. במערכה זו נכבש גם חלק מהר החרמון.
הישובים בצפון לחצו על משה דיין ועל ראש הממשלה שחייבים להילחם נגד הסורים ולהסיר את המטרד וסכנת ההפגזות וכמובן באותו לילה פרצנו לרמת הגולן. לא היה מקרה אחד של חוסר קשר במשך כל המלחמה.
מצרים הסכימה להפסקת אש ב-8 ביוני. ובעקבותיה הלכו גם ירדן וסוריה.
מלחמת ששת הימים העמידה בפני חיל הקשר והאלקטרוניקה אתגרים חדשים בתחומי ההיקף, לרבות המרחב והטווחים בהם היה פרוס צה"ל בסיומה.

לקיים קשר בטווח כזה אכן הייתה בעיה. אבל בעיה זו נפתרה הודות לציוד חדיש שהתקבל באותה שנה, ציוד החד-פס. נסללו עורקי קשר קוי ונבנה עורק טרופוספרה לשארם א שייך .
חיל הקשר והאלקטרוניקה הקים מערכות לשליטה ולפיקוד בטווחים ארוכים במרחב סיני, ברמת הגולן, ביהודה ושומרון. הועמדו משאבי רכש לפיתוח מערכות חדישות וכן נרכשו אמצעים מודרניים אשר העניקו פתרונות תקשורת ותעבורה לכל הדרישות.
במשפט אחד מסכם אלוף ישראל טל (טליק) את חשיבות חיל הקשר במלחמה: "חיל הקשר זה השריון, חיל הקשר זה חיל רגלים, חיל הקשר זה חיל התותחנים, חיל הקשר זה הכל. הוא המדיום שבאמצעותו כל האורגניזם והתת-אורגניזם האלה מתפקדים."
עם סיום המלחמה סיכם הרמטכ"ל, רא"ל יצחק רבין, את הישגי החיל: "בתנאי הלחימה של מלחמת ששת הימים, בקצב הלחימה, היקף היחידות ובקצב תנועתן, השליטה מותנית הייתה ביכולת הקשר לתת זאת למפקדי צה"ל בדרגים השונים, והקשר עמד במבחן. חיל הקשר ידע להכין מראש, לאמן ולתת בידי המפקדים את אמצעי השליטה לדרך זו של לחימה. כפי שבאה לידי ביטוי במלחמת ששת הימים."

מורשת חיל הקשר
ו ה ת ק ש ו ב

עלון מורשת חיל הקשר והתקשוב • יוני 2013

עבודת מורשת חובשית

מבצע "אנטבה":

מבצע "כדור הרעם" בשמו הראשון , והידוע יותר בשם מבצע אנטבה ומבצע יונתן, בא בעקבות חטיפת מטוס של חברת "אייר פראנס" בטיסה מלוד לפריז ב- 27 ביוני 1976 .המטוס נחת באנטבה שבאוגנדה .
חטיפת המטוס הייתה שונה מחטיפות אחרות.
החטופים הוחזקו במדינה עוינת,במרחק אלפי קילומטרים מהארץ. עובדות אלו סיבכו את האפשרויות האופרטיביות , הצבאיות והמדיניות. קובעי המדיניות התלבטו האם הסיכויים עולים על הסיכון של חיי החטופים והלוחמים . להחלטה החיובית בזכות מבצע צבאי תרמו מודיעין נוסף,תחכום בביצוע שהבטיח הפתעה,תרגול על מודל והיכולת להבטיח קשר רציף בזמן אמת למקבלי ההחלטות לצורך שליטה ובקרה.
הכנות קשר מקדימות: ההכנות במקשר"ר החלו שבוע לפני הביצוע, כאשר הועלתה הכוונה לשגר כוח צבאי לאנטבה. הבדיקות החלו לפני שנקבעה תכנית ספציפית. הוברר כי כדי לקיים קשר אמין בין הכוחות השונים בשטח לבין הגורמים בישראל, צריך למלא כמה תנאים:בגלל המרחק הגדול יש להשתמש במכשירי חד פס, להקצות מטוס שישמש תחנת תיווך. מטוס זה יחוג בקרבת אזור הפעולה ויקבל דיווחים בתג"ם אם יהיו קשיים בהפעלת החד-פס,הקמת תחנה קרקעית בקרבת אזור הפעולה עם יכולת להתקשר לגורמים שונים בארץ. שלושה ימים לפני המבצע, בבוקרו של ה- 1 ליולי ניתנו הנחיות של המטה הכללי והן כללו כמה בעיות חסרות תקדים מבחינת הקשר:

-קיום קשר לטווח של יותר מ- 4000 ק"מ ללא ההפסקה ביום ובלילה.
\- הפעלת חפ"ק מטכ"לי מוטס למרחק גדול והעברת המידע מהמטכ"ל אל המטוסים ומהם לכוחות הקרקע.
בשעות הערב של ה- 1 ביולי נערכו התכנונים למשימות הקרקע והאוויר ותכנונים לוגיסטיים פנימיים.
בבוקר ה- 3 ביולי אושרה התכנית ע"י הקשר"ר דאז,. הכוחות השונים, חיל האוויר, סיירת מטכ"ל, חטיבת גולני וחטיבת הצנחנים וגדוד הקשר הארצי התחילו להתארגן במהירות , להכין ציוד למטוס החפ"ק ולתחנה הקרקעית שמוקמה על שני קומנדקרים. משקל הציוד על כלי הרכב היה 4 טון. הציוד הוכן, נבדק ונארז בגדוד הקשר הארצי במשך שבע שעות. האחריות להכנת ציוד הקשר למטוס החפ"ק הוטלה על גדוד קשר מטכ"ל. המכשירים מוקמו במקומות המתאימים, ולשם כך היה צורך לערוך שינויים במבנה המטוס ולהתמודד עם שאלות שניצבו בפניהם בפעם הראשונה , כמו בחירת החד פס ויכולת ההפעלה שלו על ידי צוות המטוס. קבוצת פקודות אחרונה עם הקשר"ר נערכה בשעות הערב של ה- 2 ביולי ובה נקבעו פרטי הביצוע של הגופים השונים .
בליל ה- 3-2 ביולי נערך תרגיל מודל. בעקבותיו הוחלט להוסיף קשר בין כוחות הקרקע למטוסים. תוכנית הקשר תוכננה ותואמה עם חיל האוויר כך שתוכל לספק את כל צורכי השליטה לגורמים השונים.
התכנית הביאה בחשבון התרחשויות בשטח, כגון נחיתה לא מתוכננת של החפ"ק המוטס ואפשרה יצירת קשר מהשדה באנטבה למטכ"ל.
מבצע אנטבה הוא דוגמה להעזה, תכנון נכון ונחישות במלחמה בטרור.
ישראל ניצבה שוב מול איומי הטרור והציגה לעמי העולם לקחים הראויים לחיקוי.

מורשת חיל הקשר והתקשוב

עלון מורשת חיל הקשר והתקשוב • יוני 2013

אשת המודע

הדסה למפל:

הלנה, לימים הדסה, למפל נולדה בעיר צאנז בפולין, למשפחה אמידה רב תרבותית.

בגיל 14 עלתה ארצה בנפה, במסגרת עליית "ילדי טהרן", נקלטה בקיבוץ גבעת ברנר והפכה מהלנה להדסה.

בגיל 17 התגייסה לפלמ"ח, עברה קורס אלחוטנים וצורפה ליחידת מלווי השיירות לירושלים - "הפומרנים". ביחידת "הפומרנים" שירתה כאלחוטנית במשורריינים שפרצו את הדרך לירושלים בשער הגיא.

בחודש מאי 1948 סופחה הדסה לחט' 7, הוצבה בגדוד 73 של חיים לסקוב כקשרית של מפקד פלוגת החרמש יעקב ואג, מפקד צוות הקרב לכיבוש מצודת לטרון.

בליל 31-30 במאי 1948, יצא גדוד 73 למבצע "בין-נון ב" במטרה לכבוש את מצודת לטרון.

הקרב החל סמוך לחצות, הזחל"מים פרצו, אך אש להביור הבעירה את השטח ואיפשרה פגיעות מדויקות בכוח הפורץ, הזחל"מים נפגעו ורוב הלוחמים נהרגו או נפצעו. במהלך הקרב דיווחה הדסה בקור רוח על המתרחש, היא זו שקיבלה את פקודת הנסיגה במכשיר הקשר.היא העבירה את הפקודה למפקד הפריצה שעוד הספיק להורות למי שיכול לסגת ואז נהרג.תחת אש צולבת, המשיכה הדסה לדווח במדויק על המתרחש, קראה לתגבורת ועודדה את הפצועים. היא נפגעה תוך כדי שידור , ולמרות פציעתה הצליחה לקפוץ מהמשוריין עם הנשק והמשיכה להילחם בירדנים.

היא נורתה ונהרגה תוך כדי הלחימה בליל 30 במאי 1948. בת 19 בנופלה . יהי זכרה ברוך .

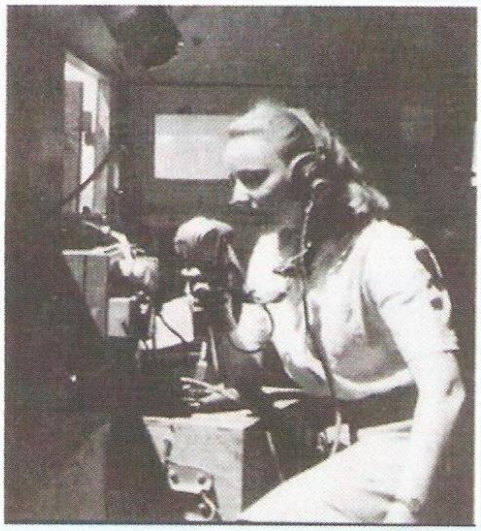

דוגמא - קשרית במשוריין

משוריין מסוג "זיים" - כמותו השתמשה בקרב לטרון